

Rhododendrons

Inleiding

Rhododendrons zijn onsterfelijk geworden dankzij het liedje van Wim Sonneveld over koninginnedag. Inderdaad, Paleis Soestdijk heeft indrukwekkende, grote Rododendronstruiken in de tuin staan. Wie rododendrons in z'n tuin wil hoeft niet meteen de beschikking te hebben over een paleistuin, maar het zijn wel struiken die ruimte nodig hebben om tot hun recht te komen. Op oude landgoederen, in parkeren en in grote tuinen zijn vaak prachtige exemplaren te vinden. Tijdens de bloei, in mei, worden op verschillende landgoederen dan ook speciale Rhododendrondagen georganiseerd.

Zowel de naam Rhododendron als de naam rododendron wordt gebruikt. Rhododendron is de latijnse naam en rododendron, dus zonder h, is de officiële Nederlandse naam. In dit Groentje is consequent gekozen voor het gebruik van de Nederlandse naam, dus zonder h. Daar waar de latijnse naam gebruikt is staat Rhododendron.

Familie

Hoewel het op het eerste gezicht niet voor de hand liggend is horen rododendrons tot de heidefamilie, de Ericaceae. Wij kennen daarvan vooral de dopheide en struikheide maar deze familie telt veel meer heesters. Ook blauwe bosbes, cranberry en gaultheria zijn bekende vertegenwoordigers. Vertegenwoordigers van deze familie komen in een groot deel van de wereld voor, uitgezonderd in Australië. De belangrijkste geslachten van deze familie zijn Rhododendron met 1200 soorten en Erica met zo'n 500 soorten. Wie rododendrons in het wild wil zien moet richting Himalaya reizen, Tibet, en het aangrenzende deel van China, Birma en Assam, is het belangrijkste verspreidingsgebied. Daarnaast zijn er kleinere verspreidingsgebieden in Japan, Nieuw-Guinea, en de Verenigde Staten. Ook in Zuid-Europa komt Rhododendron voor. In Noord-Europa is de rododendron als tuinplant in cultuur. Nauw verwant is de Azalea, ook een bekende tuin- en kamerplant. Het belangrijkste verschil is dat de azalea bladverliezend is en de rododendron niet. De teelt komt sterk overeen, ook azalea verlangt een zure, vochtige bodem om te groeien.

Standplaats, grondsoort

Zoals de meeste vertegenwoordigers uit deze familie wil ook rododendron een zure bodem. De beste grondsoort voor de teelt van rododendrons is dan ook veengrond. Van oudsher was Boskoop het centrum van de rododendronteelt in Nederland. Wie op veenhoudende grond woont kan met goed resultaat rododendron kweken. Wie op andere grondsoorten woont zal daar meer moeite voor moeten doen. Om een voldoende zure bodem te krijgen wordt dan een grote hoeveelheid tuinturf door de grond gemengd. Dat heeft twee voordelen, het maakt de grond zuurder, en houdt vocht vast. Naast een zure bodem willen rododendrons namelijk ook een voldoende vochtige bodem. Het grote nadeel van tuinturf is de herkomst. Omdat in Nederland het veen zo goed als verdwenen is wordt tuinturf geïmporteerd uit met name Scandinavië waar grote veengebieden voor de turfomwinning worden afgegraven. Dit geeft lokaal grote milieueffecten. Een alternatief is bladaarde die van zich zelf ook vrij zuur is. Compost verbetert de bodem en zorgt voor een beter vocht vasthoudend vermogen van de grond maar is alleen geschikt als er geen kalk door heen gemengd is. Wie echt op zeer ongeschikte grond (droog, basisch) tuiniert kan beter overwegen om gewassen te kiezen die voor die grond geschikt zijn. Dat geeft minder milieubelasting en veel minder frustratie omdat de rododendrons na een paar jaar toch weer gaan kwijnen.

Bemesting

Met bemesting van rododendrons moet zeer voorzichtig worden omgesprongen. Slechte groei van de rododendrons heeft vaker te maken met een verkeerde zuurgraad of te weinig vocht in de bodem dan met mest. Veel meststoffen waaronder koe- en kippenmest bevatten veel te veel kalk. Dit heeft tot gevolg dat de zuurgraad verandert en de grond minder zuur wordt. Hier kunnen rododendrons absoluut niet tegen, met als gevolg dat de bladeren geel worden en afsterven. Wie toch wil bemesten kan een meststof speciaal voor Eicaceae overwegen.

Vocht en schaduw

Rododendrons kunnen redelijk wat schaduw verdragen. Vandaar dat ze op landgoederen vaak onder bomen te vinden zijn. Ze wortelen heel dicht aan de oppervlakte en zijn daardoor extra kwetsbaar voor verdroging. Op zonnige plaatsen droogt de grond in de zomer vaak teveel uit en staan de planten te kwijnen. Dichtbij een vijver of sloot kunnen rododendrons echter wel in de zon staan, daar krijgen ze voldoende vocht. Bij jonge planten is bodembedekking van belang om uitdrogen van de bodem te voorkomen. Men kan kiezen voor bodembedekkende, schaduwminnende planten, bijvoorbeeld kleine maagdenpalm of klimop. Ook voldoet bodembedekking van zurige boomschors uitstekend. Oudere struiken geven zoveel schaduw dat bodembedekking niet meer nodig is en er ook amper meer iets wil groeien.

Wintergroen

Meest in het oog springend is natuurlijk dat rododendrons in de winter hun blad houden. Om bevriezing te voorkomen zijn de bladeren voorzien van een waslaagje. Tijdens strenge vorst gaan de bladeren slap hangen en rollen ze wat op. Dit is een natuurlijk proces om verdamping zoveel mogelijk tegen te gaan. Vorstschade aan planten is vooral schade door uitdroging. Immers, tijdens vorst kan de plant geen vocht uit de grond opnemen terwijl de verdamping, zeker bij zonnig vorst weer wel doorgaat. Oudere, goed uitgegroeide struiken kunnen prima tegen vorst. Jonge, pas aangeplante struiken kunnen eventueel wel beschermd worden tegen vorst. Vooral als het flink vriest in februari terwijl de zon alweer kracht krijgt ligt verdroging op de loer. Dit effect wordt nog eens versterkt door de wind. Licht afschermen met b.v. wat riet, snoeihout of kerstboomtakken is voldoende.

Ziekten

Rododendrons zijn zeer sterke planten die heel oud kunnen worden. In oude bossen zijn soms zeer bejaarde exemplaren te vinden, het zijn de overlevenden van vaak al lang verdwenen landgoederen. Om zieke en kwakkelende planten te voorkomen is het van groot belang dat de vochtigheid en zuurgraad van de grond in orde zijn. Als aan die voorwaarden voldaan is zijn het dankbare en sterke tuinplanten. Als de grond niet geschikt is dan liggen uitdroging en gebreksziekten op de loer. Op dat moment zijn ze natuurlijk ook een prooi voor dierlijke belagers zoals mijten. Bij het optreden van ziekten of aantasting is daarom zaak om de groeiomstandigheden te verbeteren. Grote kans dat de problemen dan opgelost zijn.

Snoei

Rododendrons halen, als ze het naar hun zin hebben, met gemak 4 m. Waar ze voldoende ruimte hebben is dat geen probleem maar op plaatsen waar ze die ruimte niet hebben kan beter bijtijds worden gesnoeid. Het snoeien van grote, sterk uitgegroeide rododendrons is mogelijk maar het duurt enkele jaren voordat er weer een toonbare struik staat. Bij het snoeien van grote rododendrons wordt, op het hout, net boven een slapende knop gezaagd. Deze slapende knoppen zullen weer gaan uitlopen. Extra aandacht moet gegeven worden het voorkomen van uitdroging omdat de grond na een grondige snoeibeurt open blootgesteld wordt aan de zon. Jongere struiken zijn heel wat hanteerbaarder. Op plaatsen waar ze niet groot uit kunnen groeien heeft het de voorkeur om ze jaarlijks, meteen na de bloei te snoeien, in principe net boven een krans van bladeren. Aan de jonge scheuten ontstaan jaarlijks de nieuwe bloemknoppen voor het komende jaar. Het is van belang om direct na de bloei te snoeien, op dat moment gaan namelijk de jonge scheuten groeien en wordt ook de bloemknop voor het komende jaar aangelegd.

Vermeerdering

Rhododendrons kan men vrij gemakkelijk vegetatief vermeerderen door af te leggen. Hierbij worden laaghangende takken in de grond vastgezet en laat men de takken bewortelen. Een jaar later kan de jonge plant worden losgemaakt. De zo ontstane planten zijn identiek aan de ouders.

De geschikt tijd hiervoor is juli, als de nieuwe scheuten zijn uitgegroeid. Kies stevige, vitale jonge scheuten. Haal de bladeren die op of in de grond komen weg en verwijder eventueel zwakke scheuten. Dan wordt de tak naar de grond gebogen en in een van tevoren gemaakte sleuf gelegd. De tak wordt vastgezet met een stevige V-vormige wilgenteen of met twee latten die elkaar kruisen. Om de tak beter te laten buigen kan de buigplek met de hand zacht gewreven worden. Daarna wordt de scheut met grond vastgezet, zodanig dat maar een klein deel van de scheut boven de grond uitkomt. Om ervoor te zorgen dat er een rechte kleit ontstaat moet geprobeerd worden om de scheut zo recht mogelijk te krijgen, zonder te breken natuurlijk! De afleggers moeten beschermd worden tegen te felle zon. Meestal kunnen de afleggers in het volgende voorjaar van de moerplant afgehaald worden en zelfstandig uitgeplant worden. Als de groei en de beworteling twijfelachtig is kunnen ze beter pas in het tweede voorjaar worden losgemaakt.

Natuurwaarde in tuinen

Hoewel het echte cultuurplanten zijn hebben rododendrons de vogels en insecten in de tuin het nodige te bieden. Dichte rododendronstruiken leveren een prima broedgelegenheid op voor vogels. Ook vroege nesten van bijvoorbeeld merels zijn onzichtbaar. Doordat de struiken 's winters hun blad houden geven ze dan ook beschutting aan vogels. In het voorjaar trekken de grote, rijk van stuifmaal en nectar voorziene bloemen veel bijen en hommels aan. Het is een feest om eens bij een bloeiende rododendron te kijken wat er allemaal op afkomt, een en al gezoem!

Variëteiten

De Rhododendron ponticum is al lang in cultuur, vanaf de 19^e eeuw zijn er dan ook een groot aantal cultuurvariëteiten ontstaan. Er zijn hoge en iets lagere, vroege en laatbloeiende soorten. De kleuren variëren in hoofdzaak tussen wit, roze, lila en donkerrood. De bloeitijd is van begin mei tot half juni, met het zwaartepunt eind mei. Wie daarvoor de ruimte heeft kan fraaie kleurencombinaties maken door diverse variëteiten aan te planten.

Enkele voorbeelden:

- 'Mrs. Lionel de Rothschild', wit met fraaie tekening in de bloem.
- 'Albert Scheitzer', middelhoog, rose bloem.
- 'Hollandia', hardroze bloem.
- 'Brittannia', rode bloemen, 2-3 m.
- 'Elizabeth', met vrij kleine, rode bloemen, laag blijvend, tot 1 m.
- 'Gomer Waterer', wit bloeiend, 2-3 m.
- 'Humboldt', roze met donkere vlek in de bloem.
- 'Kimberley', heel licht roze.
- 'Pink Pearl', helderroze bloemen.
- 'Purple Splendour', opvallende paarse bloemen.
- 'Earl of Donoughmore', grote, helderrode bloemen, donkergroen blad.
- 'Catawbiese Grandiflorum', lila, kan 4-5 m hoog worden.
- 'Catawbiese Album', witte bloemen met groengele vlek, kan ook 4-5 m hoog worden.

Tekst: Machteld Klees